

Tșupitónă f. Nume propriu.

Tșuplés vb. IV. Ciugulesc. *Tu-rèa șicher ȳo, mămu, Tșupleà-la gâl'inli* (eu vârs zahăr... și găinile îl ciugulesc), 2/III. [Derivat: **tșuplitoăreă** f. = ciocănitore; *Tșuplitoarca tșupleaști ân caoja di pom dupu ghîem*, id. Com. I. L.]. — Din bg. *čoplja*.

Tșuplitoăreă f. v. *tșuples*.

Tșupúg m. v. *tșăpug*.

Tșupuleándză f. v. *tșăpuleandză*.

Tșur m. Ciur. *La tsirnù ghiptu cu tșuru* (a cernut grâul cu ciurul). Com. I. L. — Din lat. **cībrum* (= *cribrum*), (arom. *tsir*).

Tșuráp m. v. *tșarapă*.

Tșurbadžilqe a. v. *tșorbadžija*.

Tșurlă f. v. *tșăliră*.

Tșurqp m. v. *tșarapă*.

Tșurtșuleán m. v. *tșutșulean*.

Tșuș adv. Pe spate, în cârcă. *Ân Majda si ports tsuș*, 992. [Derivat: **tșúșcă** f. = cârcă. *La duc ân tșușcă*, ALR. 2195].

Tșușt... **tșușt!** Strigătul cu care se alungă calul, ALR. 5526.

Tșut, -ă adj. v. *șut*.

Tșúteă f. Joc de copii, cf. *tșutșcă*. *Si jucau tșutcă* (în text greșit: *tșutea*), 19/81.

Tșutnés vb. IV. v. *șutnes*.

Tșutș (pl. -ur) a. Grămadă mică de pământ.

Tșutșăjés vb. IV. Șed pe vine Com. T. P. — Din bg. *čučam*.

Tșutșeă f. Joc de copii, 4/41.

Tșutșór m. v. *pitșor*.

Tșutșulă f. Vârf. [Derivat: **nătșulșulés** vb. IV. = mă suiu pe vârful. *Ca si nătșutșuli pri tșireș* (după ce se sui pe vârful cireșului), Com. I. L. [Și: **tșutșul'** că id.]. — In bg. *čučulka*.

Tșutșuleán m. Ciocârlan, ciocârlie, ALR. 6202. *Tșutșuleanu aș la dără cuibu prin pîimini. Napcunta táltsoră un tșutșulean*, 6/54. N. loc. (Oșani). [Și: (Lugunța) **tșur-tșuleán** m.]. — In bg. *čučuliga*, (cf. gr. *τουντολεάνος*).

Tșútură f. (La moară) Măsură pentru grâu sau porumb de 12 ocale, șinic. baniță. ALR. 3957. *Culcă-ti tseastă seară ân tșutura di gărnișor*, 11/33, cf. 6/93, 7/93, etc. *Tșutură* n. loc. (Nânta). Pentru etim. cf. Pușcariu, *Et. Wb.* 382.

D

Dă prep. v. *de*.

²**Dă** conj. v. *di*.

Dăbărós vb. IV. Trag (pe cineva) pe sfoară, înșel (auzit numai în expresia). *La dăbărq* (= l-a păcălit, l-a tras pe sfoară). Com. I. L.

Dăbeaú vb. III. v. *dubeau*.

Dăcõnt vb. v. *cõnt*.

Dădár vb. I. } v. *dar*.

Dădărári f. }

Dăfăe vb. III. v. *fac*.

Dăfșătúră f. v. *dauc*.

Dăjă m. Unchiu. *Tsista n-ăj dajă* (acesta îmi este unchiu). Com. I. L. — Din mbg. *daja* (tc.).

Dăjma adv. Mereu, întotdeauna. *Lu moșu [feată]... dajma aș trimite pri iundi si nu si toarnă*, (fata moșului mereu o trimetea), 2/11. — Din tc. *daim* (în bulg., sârb., alb.: *daima*).

Dajrè f. Tamburină. — Din tc. *daire*, (arom. *dajree*).

Dajtșoănă N. de fântână în Oșani, Com. G. D.

Dălác m. (La oi). Boală de splină, Com. T. P. *Toati [uoilă] sa loși di dălac* (toate oile sunt bolnave de dalac), 2/88. Din tc. *dalak*.

Dăli conj. Dacă. *Că alni să veadă dăli ari ancă ăn coș* (căutând să vadă dacă mai este încă în coș), 23/41. *Să videm dali si cadî să la mutșchiș* (să vedem dacă se cade...), 9/12. *Dali ili = sau... sau, ori... ori. Cafcu tșouli tser tu, Teghju, Dali nalti ili slojni* (ce fel de ghetete vrei tu Teghiu (ori) înalte, ori scurte), 1/XI. *Tsi ts-u ligat, capu, Mușu, dali mult ti doari, ili șa ver di fats?* 1/IV. [Și: **Dăli** 12/38]. — Din bg. *dali*.

Dăli conj. v. *dali*.

Dămâne vb. I. v. *manc*.

Dămeă (pl. *dòmts*) f. Pată, semn ce se pune la oi (s. la orice vită) pe frunte. Cf. bile a g. *Trupu ăi pusipit cu dòmts minuti* (trupul îi este presărat cu pete...), B. 12. *Al' pusi damcă* (i-a pus semn), 189. — Din tc. *damga*, (mbg. *damka*).

Damjân m. Nume de persoană. *Damjân năriditu cu multi ăvliur*, 12/VII.

Damlâ f. Damla, leșin. *Al' căzû damlâ* (a leșinat). Com. G. D. — Din tc. *damla*, (arom. *dămlae*).

Dămuzlôe a. Tămazlâc, prăsilă, ALR. 4918. — Din tc. *damazlyk*, (arom. *tămăzlik'e*).

Dănác m. Vițel de un an. *Aș veaș un dănác*, 1/44. *Dimineatsta vini vácotu di gunirea dănăcu*, (dimineața veni vremea de mănât vițelul). [Derivat: **dănátșeă** f. = vițea de un an, Com. G. D.]. — Din bg. *danak* (tc. *dana*).

Dănăpôj adv. v. *dinăpôj*.

Dănári f. v. *dun*.

Dănátșeă f. v. *dănac*.

Dăneă adv. (Țârnareca) Adânc, cf. z l ă m b o c. *Prizneă si vedz căt sãn dăncă* (uită-te să vezi cât sunt de adânc), 28/68. — Din lat. *adancus*, -a, -um, (arom. *adîncă*, cf. Capidan, *Aromânii*, 283).

Dândâl m. Putere de a cugeta, gândi, min te. *Ăn la lară dândălu*, (m'au zăpăcit, mi-au scos mintea), 190. — Din bg. *dandal* (Pančev).

Dăngărloç a. Glume nesărate, prostii. Înțelesul «zdrăngănesc», după cât m'am putut informa, nu există. *Tse-i tsista dăngărloç di tine*, 976. [Derivat: **dăngărđil** m. = om care se ține numai de glume proaste, de prostii, care caută ceartă, 191; **dăngărés** vb. IV. = trăncănesc, spun prostii,

fac glume proaste]. — Din tc. *dangalyk*.

Dăngăres vb. IV. }
Dăngărdzi s. } v. *dăngărlȳc*

Dap vb. I. Dau apă la vite, adăp. *Si viniñ tu si la dap calu* 10/47. [Derivate: **dăpări**, **ăndăpări** f. = adăpare; **dăpăt**, -ă adj. = adăpat; **dăpătúră** f. = adăpare]. — Din lat. *adaquo*, -are, (arom. *adap*).

Dăpă prep. v. *dupu*.

Dăpări f. v. *dap*.

Dăpărȳs vb. v. *dupărȳs*.

Dăpăt, -ă adj. }
Dăpătúră f. } v. *dap*.

Dăpriminés vb. IV. v. *duprimines*.

Dar a. Dar. [Derivat: *dăruies* vb. IV. = dăruiesc, fac dar. *Al' dărui tsărap cu răsinic* (îi dărui ciorapi brodați). Com. I. L.] — Din bg. *dar*.

²**Dar** vb. I. 1°. Durez (cu înțelesul de) zidesc, clădesc, fabric, fac. *Un tsar dară niști cunăchi*, 2/65. *Căn aș dădeă bușlu tru pimint, casa di h'er si dără* (când dădea cu pumnul de pământ, casa de fier se făcea), 11/67, cf. 15/65, 17/78, 15/34, 2/6, 285, 972, etc. *Dar capu* (mă îmbăt). *Aș la dărȳ capu* (s'a îmbătat), 192. *Dărȳ ună carti* (scrise o scrisoare), 3/16. *Să-ts dar ună carti*, 6/85. *Tsela dvrȳ grȳb* (s'a îmbogătit, a făcut avere), 284. *Dar păzari* (mă toc-mesc). *Noi cum vem dărat păzare*, 15/6. *Dar căbăti* (mă fac vinovat). *Tse căbati ari dărată*, 24/68. *Dar*

fărină (macin), 255. || (Fig.) Aranjez pe cineva, îl pun bine, îi dau să înțeleagă bine. *Și la dărȳ șarpili lisitsa* (și-l aranjă pe șarpe, vulpea), 11/12. *Aș si dară lucru* (îmi isprăvesc, îmi aranjez treaba, treburile). *Și-ș-la dărară lucru ancă 'n tsela săt*, 3/II. *Lucru nă si dărȳ*, 3/III. *La dar pri ună vină* (îl slăbesc rău, îl prăpădesc), 6/3. || 2°. (Despre bucate) Prepar, gătesc. *Și dără ună gabanitsă și ună pugatsă*, cf. 127. *Aș să dărȳm băcădarnic*, 19/6. || 3°. (refl.) Devin. *Piducl'u aș bișu sândzili și si dără căt un bivul* (și se făc : căt un bivul), 2/67. || Devin cum eram înainte, ocup locul de mai înainte. *Dăratsi-vă șa cum rats și să videm...* (puneți-vă așa cum erați...), 9/12. || 4. (refl.) Mă îmbrac. *Ca si dărȳ ăn ună rubă, țoti fețili...*, 20/4, cf. 23/4. [Derivate: **dărări** f.; **dărăt**, -ă adj. = făcut; **dărătúră** f. = făcătură. Com. G. D. C o m p u s e (cu pref.): **pridăr** (pri + dar) vb. I. = prefac. *Cătsȳ aș pridărȳ cărtea* (se apucă și prescrise s. scrise din nou scrisoarea), 6/55; **dudăr** și **dădar** (du, dă + dar) = termin de făcut, sfârșesc. *Stoș să dudătȳm*, 3/XIV. || Derivate: **dudărări**, **dădărări** f. *Propi ra di dudărari* (aproape era de sfârșit), 19/6; **dudărăt**, -ă adj. = făcut, isprăvit, (negativul) **nidudărăt**, -ă adj. = neîmplinit, nefăcut. *Nidudărăt lucru*

(lucru neisprăvit)], Com. I. L., (ar m. *adar*).

Dără f. Dara. Com. D. P. — Din tc. *dara*, (arom. *dără*).

Dărări f.

Dărát, -ă adj. } v. *dar*.

Dărătúră f. }

Dărdărés vb. IV. v. *bărbăres*.

[Derivat: *dărdărál'că* f. = Căruia nu-i tace gura, bărfitor].

Dărjáuă f. (La dulgher) Coadă s. toporiștea securei, Com. H. I. (La coasă) Mâner. (Cf. Capidan, *Meglenoromânii*, I, 51). [Și: *drăjeáuă, dărdzeáuă* f., *Dăržeaua di báltiță*, 8/75]. — Din bg. *dăržalo* (acelaș cu *dăržalka*) «mâner».

Dărpés vb. IV. v. *drăpes*.

Dărtoári s. f. v. *dor*.

Dărudés vb. IV. v. *durudes*.

Dăruiés vb. IV. v. *dar*.

Daș m. Miel de casă, miel pentru copii, de obicei vopsit cu roșu și purtând întotdeauna clopoței atârnați de gât. Com. I. L. — Din alb. *daš*, (din care bg. *daško*, id.), (arom. *daš*).

Dășădeári f. v. *dușădeari*.

Dăseăl m. Institut, învățător, dascăl. *Că-ń prutsiruń, māmu, dascălu Nicola*, I/III, cf. 3/VI. [Derivat: *dăseălitsă* f. = dăscăliță]. — Din gr. *δάσκαλος*.

Dăseălic vb. I. v. *discalic*.

Dăseălitsă f. v. *dascal*.

Dăseăpit vb. I. (Despre soare) apun, cf. *scăpit*. *Până la dăscăpitareă șqariluń*, 1/51. [Și: *dăseăpit*

vb. I. Derivat: *dăseăpitări* f. = apus de soare]. — Din lat. *de-excapito, -are*.

Dăseăpitări f. v. *dăscăpit*.

Dăseăre vb. I. }

Dăseăreătúră f. } v. *discarc*.

Dăseătsári f. }

Dăseătsqs vb. IV. } v. *discătsqs*.

Dășel'id vb. III. v. *dișcl'i'd*.

Dăseúlts adj. v. *discults*.

Dăseusătúră f. v. *cos*.

Dăsmăres vb. IV. }

Dăsmărqt, -ă adj. } v. *dizmărqs*.

Dășqd vb. II. v. *dușqd*.

Dășert vb. I. v. *dișqrt*.

Dăstšine vb. III. (Ref.) Descing: *Mi dăstšinc*, ALR. 3314. [Și: *diștšine* vb.] — Din *tsing*, (arom. *tsing*).

Dătsin vb. I. v. *dutsin*.

Dău vb. I. 1°. Dau. *La tots dădeă bustan*, 5/57. *Si l'-u dań cartea*, 11/42. *S-aq cāndiseș feata să-ts daq pāri multi*, 6/38. *Tsista fustan cot la dań?* (cât dai această rochie?). *Daq drumu* = las liber, dau drumul. *Acu pūats s-la ridits tsista cāzanu... si-ts dom drumu*, 8/77. *Daq til'al* = anunț ceva prin teleal, pun teleal să anunțe, să comunice o veste, un ordin. *Tsarlu deadi til'al că tse si feasi estu om* (țarul puse teleal ca să anunțe și să afle ce s'a făcut omul acesta), 18/65. *Al' da di monă* (ii convine), 431. *Daq foc* = dau foc, aprind. *Daq di* (s. *pri*) = dau peste ceva, îhtănesc ceva. *Deadi di ună cāsă* (dădu de o casă), 4/74. *Monă ql' deadi di*

moali, 23/41. *Deadără pri un gor-nits* (întâlniră un păr sălbatec), 7/71. *Daḡ dupu...* = dau o fată după cineva, mărit. *Nu ti daḡ dupu uminetsu...*, *si ti daḡ... dupu uşinets*. 2°. (Absolut) Impart (la săraci), dăruiesc. *La e paşt şi crătsun dădeà la sirumăş* (la fiecare Paşte şi Crăciun împărţea pe la săraci), 2/46. *Al' mi daḡ* = mă pun, m'apuc, mă pornesc. *Al' tsi deadi, aḡ biù apa*. [Derivate: *dări* f. = dare; *dat*, -ă adj. = dat. (negativul) *nidăt*, -ă adj. (cu înţeles pasiv). *Cari si treacă pri ya, nu la las nidat* (... nu-l las nedat, adică fără să-i dau vin şi rachiu), 4/31. *Compus* (cu pref.): *răz-daḡ* (răz + daḡ de pe bg. (sau chiar direct) *razdavam* cu acelaşi înţeles de) = împart, dau la unul şi la altul, dau pomană. *Răzdeadi doḡ plătsints* (împărţi pomană două plăcinte), Com. I. L. [Perf. *ded*. pers. 2, *dideş*, 6/66, *dădeş*, *deadiş*, 8/35, pers. 3 *deadi* şi *deđi*, pers. 3 plur. *deadiră*, *deadără* 2, 3/58. Imperf. *dădeam*, *dădeaj*, etc.]. — Din lat. **dao* (= do) *dare*, (arom. *daḡ*).

Dăue vb. III. (Liumniţa) În celelalte comune şi în spec. la Oşani: *davg* (ca în arom.) *Davdzi măḡ mult, că tşărapa si-u dar strimtă* (adaugă [câte un laḡ] mai mult, căci ai să faci ciorapul strâmt). Com. C. I. [Derivat: *dălsătúra* f. = lucru adăugat]. — Din lat. *adaugeo*, -ere (= -ere), (arom. *adavgu*).

Dăvăjés vb. IV. v. *dăviḡă*.

Daviḡă f. Reclamaţiune, proces, plângere. *Dintru tsi să mi ancl' idits, ijo să fac daviḡă* (am să vă dau în judecată), 17/18. *Calc daviḡă* = mă duc la judeţ. *Si-u calcă daviḡă*, cf. 11/18, 197. [Derivat: *dăvăjés*, *divăjés* vb. IV. = strig contra cuiva, cert. *Tu fuziş, ma tat-tu si dăvăjască pri tini* (tu fugişi, însă tatăl tău o să te certe). Com. S. H. — Din bg. *daviĵa* (tc.).

Dăzvóm vb. IV. (refl.). Destram. *Si dăzvoami pōndza, acu no-u strindz* (pânza se destramă, dacă nu o stringi), ALR. 1297. [Şi: *dizvóm* vb.]. — Derivat din *vom*.

De! interj. *De! De, bîru de! De, zisiră, si cătsom căul*, 8/31.

Deà part. *Zăşoşz unec deà* 3/60. Cf. bg., alb. *de*.

Deád m. 1°. Moş. *Ān breg veḡ un deđ c'un băstun*, 10/1. *Bătù di un deđ*, (întâlni un moş), 2/2. *Ia un deád moş*, 3/60, cf. 4/16, 2/25. *Deadu di porc* = burtă de porc, ALR. 4138, cf. *babă*. || 2°. (La moară) *posadă*. Com. I. L. [Şi: *deđ* m. Derivat: *deádă* f. (Liumniţa) = bunică. Com. P. M.]. — Din bg. *dedo*.

Deádă f. v. *dead*.

Deál m. (rar) Deal. *Belca-ń latră ń deal* (=bălţiţa) *4. (Maides) *ndeal* = în deal, pe colină. *S-la cvătşoşz [you] patruzoşz di xoli ndeal*. || N. de loc. în Lugunţa, Oşani, Birislav. — Din bg. *děl*.

Deâmi f. plur. (La războiu). Sforile care leagă ielele de fuscii ițelor. Com. H. I. cf. *piduritsă*. — Din.

Deâpin vb. I. Deapăn. *Featile ău dipinară toată ustura*. Com. I. L. [Derivate: *dipinări* f. = depănare, *dipinăt*, -ă adj. = depănat]. — Din lat. *dēpāno*, -are (din *pānus*), (arom. *deapin*).

Deâpir vb. I. Smulg părul și în special smulg fulgii la păsări, jumulesc. *Găl'ină ău dipirară*. Com. I. L. || Mă vait, țip. *Mul'area cătsq si deapiră*. id. [Derivate: *dipirări* f. = smulgere, vaiet, țipăt; *dipirát*, -ă adj. = jumulit; *Găl'ină dipirată* (găină jumulită), id. Compus (cu pref.): *prudeâpir* (pru + deapir), vb. I. = țip, Com. V. J.]. — Din lat. *dēpīlo*, -are, (arom. *deapir*).

Dēba N. de fântână în Cupa.

Déchieă f. (Țârnareca). Secundă. *Tse si feasi estu om, ȝa doḡă dechichi al no-ari ȝuvà* (...două secunde nu-i nicăeri), 18/65. — Din mbg. *dekika*.

Ded m. v. *dead*.

Dei! interj. *Idi dēaduli dei!* (hei, moșule, hei!), 11/56.

Délehi conj. v. *delmi*.

Délmi conj. Fiindcă, de oarece, în cazul când, dacă. *Demi că țor mōntsi ari, mai bun la stă ȝa* (de oarece sunt astfel de chinuri, mai bine...), 13/1. *Delmi că ti ȝnvririñ* (fiindcă te superi), 6/8.

Delmi șa (dacă-i așa), 6/10, cf. 5/66, 5/27. [Și: *dīlmi* conj., *dēmi*, *dīmi* conj., (mai puțin răspândite) *dérmi*, *dírmi* conj.; (din încrucișarea lui cu *belchi*), *délehi*, *dílehi* conj. *Eȝ, dilchi ñ-ău tradz, nălet si-eș*, 13/68. *Dilchi mi-ntreghi, si-ăts spun* (fiindcă mă întrebi, o să-ți spun), 2/66]. — Din bg. *demi*, tc.

Démec conj. v. *dimec*.

Dēmi conj. v. *delmi*.

Deng a. Teanc, balot de marfă, cf. 199. — Din tc. *denk*.

Dérmi conj. v. *delmi*.

Des, — adj. (Țârnareca) Des. *Antrară tru ună urmani multu deasă* (ințrără într'o pădure foarte deasă), 10/64. *Călăuzu l'a purtă pri urmanu des*. Com. I. L. — Din lat. *dē[n]sus*, -a, -um (arom. *ndes*, rar).

Déstor N. loc. (Nânta).

Devrè f. Poteră. ALR. 2884. — Din tc. *devre* « întorsatură ».

Dī... dī... dī... Strigătul cu care se cheamă calul când se mână la căruță, ALR. 5485.

²**Di** I prep. 1°. De. *Ca tricut-ău ditsindea di vāli* (... dincolo de râu), 13/61; *Di diparti*, 12/61; *di la ȝmpirātu*, 8/48. (Arată materia). *Cumat di furlină* (bucată de aur), 272. *Fustan... di cadifè, di mătasi*, 3/XI. (Arată scopul sau destinația, în unire cu infinitivul întrebuițat în funcțiune verbală). *Tsi lucrū am di fatsiri* (de făcut), 4/85. *Vini vacoțu di gunirea dănăcu...* (de mânat vițelul...). *Tșe mul'ari*

ra di rudiri (era să nască), 1/23, cf. *Di măritarea*, 9/49. *Daŭ di* = dau de, întâlnesc. *Deadi di ună casă*, 4/74, cf. 2/2, 8/12, 413. || 2°. (La construcția genitivului). *Le-ŭ-la, Meno mori, Riza di lu Zețea* (ia-1, Meno fă, pe Riza lui Zețea) 1/XIII. *Filea di lu Vinea*, 3/XIII. (Și astăzi chiar la Nânteni). *Asan-beŭ di Agoș-aga, Ibraim-beŭ di Gazi, Abdul-aga di Mătșcatu*, etc. (Cf. Capidan, *Meglenoromânii*, I, 17). *Tsista urmân aŭ di tots nu-i saldi di noi* (pădurea aceasta este a tuturora...), 16/16. || 3°. Pentru. *Ai loc tseastă seară di mini*, 7/47. *Io sam vinit di un lucru* (am venit pentru un lucru), 10/43. *La tots si daŭ di sănătati* (... să dau pentru sănătate), 3/25. *Mult si mântșo stătșunu di mini* (mult s'a muncit săracul pentru mine), 406. || 4°. (La comparație). Decât. *Un cunac ancă cota mai bun di lu ampiratu* (un palat încă pe atâta mai frumos decât...), 17/42. *Mai juni di tini. Aŭ mai milnic di il'?* (există ceva mai drag decât un fiu?) 441. || II. conj. (Servește, ca și în dialectul dacoromân, pentru introducerea parataxei). De, și. *Na tseasti cărpulin ȧ-li di li speală* (... ia-le de le sau și le spală). *Tse dăraș di lă li dideș peanili*, (ce făcuși de le dăduși penele), 6/66. *Du-ti dă le sŭflitu* (du-te de ia sufletul), 2/22, cf. 1/II, 8/13, 6/19, 10/19, 2/31, 6/37, etc. [Și:

dă prep., conj.]. — Din lat. *dē*, (arom. *dî*).

Djăc m. Copil care însoțește pe preot cu sfeșnicul, ALR. 2738. — Din mbg. *djak*.

Diamán a. Diamant. ALR. 4272. [Și: **diamént** a. Com. T. P.].

Diamént a. v. *diaman*.

Djat a. Imprumut. *Lai pari ân djat* (luați bani cu împrumut). ALR. 1593. — Pentru etim. cf. ă n d e t.

Dib a. Fund. *Lŭ din dib apu di multă bucuril' ă* (luă apă din fund...). [Și: **dîp**]. — Din tc. *dib*.

Dibés vb. IV. (refl.) Mă apropiu încet. [**Dibinda** = pe ascuns, pe furiș, încet. *Ca si pruchiŭ Defu di luŭ fitșor dibinda*, 10/55]. — Din bg. *děbja* «merg călcând încet ca să nu fiu auzit» (< dacor. *dibuesc*)

Dibinda v. *dibes*.

Dichél' m. Un fel de târnăcop cu doi dinți. *Cu dichel'u pri numir*, (cu târnăcopul pe umăr), 6/XV. — Din bg. *dikel*.

Dicŭt v. *cŭt*.

Diesés vb. IV. Primesc, a c c e p t *Pra nu dicsești*. — Din gr. *dé-χουαι*, (arom. *dicsescu*).

Didântsea adv. v. *dintsea*..

Dif adj. v. *div*.

Dighi! interj. v. *ghidi*.

Dighiós adv. v. *jos*.

Dijăs vb. IV. v. *dijes*.

Dijés vb. IV. Respir, răsuflu. *Ŭomu până dijăști, tucu lă umut aŭ* (cât trăiește omul, tot cu nădejdea se nutrește), 884. [Și:

dijäs vb. C o m p u s e (cu pref.):
izdiñes (iz + diñes) vb. IV. =
 răsufļu. *Fitşoru, di mult că ra*
umăröt izdiñi şi feasi «oh» (băia-
 tul... răsufļä...), 3/79; **zädiñes**
 (zä + diñes) vb. IV. = (despre
 animale şi în spec. despre câini),
 miros, adulmec, ating cu botul.
 Com. T. P.]. — Din bg. *diham*.

Dijl'a. N. de fântână (Oşani).

Dijós adv. v. *jos*.

Dijúg vb. I. v. *anjug*.

Dijulés vb. IV. Cojesc, jupoiu.
Ca s-toarnă di ş-lea... lostu... tot
grăbu la dijuli, 14/72. — Din sârb.
juliti.

Dilehi } conj. v. *delmi*.
Dilmi }

Diméc conj. Adecă, va să zică,
 aşa dar. *Ca chinisi izmichiaru*
dimec fitşoru lu ampirātu, 12/51,
 cf. 33/51. [Şi: *diméehi* conj.]. —
 Din tc. *demek*.

Diméehi conj. v. *dimec*.

Dilmi conj. v. *delmi*.

Diminéatsa } adv. v. *dimi-*
Diminéatsă } *neatsata*.
Dimineásta }

Dimineátsata adv. Dimineăta,
Dimineatsata văcăru sabaşlea işă
 (dimineăta văcarul încă din zori
 ieşea), 1/44. *Ca vini dirip dimi-*
neatsata, 9/55, cf. 17/7, 10/85,
 8/42, 10/9, 2/28, 24/8. [Şi: *dimi-*
neásta adv. (Huma), 3/70, *dimi-*
neátsă, dimneátsă adv. (aromânism
 în Țárnareca), 8/56]. — Deri-
 vat din **demane*, (arom. *dimi-*

neatsă).

Dimin'ie N. loc. (Nânta), Com.
 H. I.

Dimitnitsi pl. Aba mai groasă.
Dimitnitsi aşi şaic mai gros cu 4
litsi. Com. GH. T. Cf. I i t. — Din
 mbg. *dimitnici* (din *dimija*).

Dimpriună v. *priună*.

Din prep. Din. *Unu ra ca din*
Luguntsa, ară altul ca din Umă,
 1/18, 17/77. *Din timp* = la anul,
 în anul viitor, 785. — Din *di* + *ân*.

Dinäinti adv. v. *nainti*.

Dinäoară adv. (întrebuințat a-
 proape numai sub forma) *din*
dinäoară = dintr'odată, deodată,
 imediat, îndată. *Iel din dinăuară*
lăgö (el imediat alergă), 11/7, cf.
 2/16, cf. 11/25, 7/25. [Şi: *di-*
năuară, diună-uară adv.]. — Din
di + *ună* + *oară*, (arom. *dju-*
noară).

Dinäpói adv. } v. *năpoi*.
Dinäpóju m. }

Dinäuară adv. v. *dinäoară*.

Dineoă adv. v. *ncoă*.

Dineóla adv. v. *cola*.

Dindi adv. v. *ditsindea*.

Ding'il (pl. *-li*) a. Osie. ALR.
 5614. — Din tc. *dingil*.

Dingu N. loc. (Huma).

Ding'u m. Maşină pentru cu-
 răţitul grăului. — Din tc. *dink*.

Dinjuăs adv. v. *dijos*.

Dințea adv. Dincoace. *Adits*
dințea (veniți dincoace), 18/29.
 [C o m p u s: *didntsea* adv.]. —
 Din lat. *de-hince* CDDE. 841.

Dinti m. Dinte. *Dintsil' să-l' scoată un-căti-un*, 13/1, cf. 923, 202. *Dintsil'-babăi* m. = floare numită țșitșots. || — Din lat. *dens, dēntem*, (arom. *dinte*).

Dintri prep. v. *dintru*.

Dintru prep. (numai în Țârna-reca). Dintre, din. *Dintru muntsă* (din munți), 24/64. *Dintru-că* = pentrucă, fiindcă. *Nu băgau tru minti, dintri că vreau să-l' džungă fișoril'*, 8/64. *Dintru că ra mai ubavă* (fiindcă era mai frumoasă), 8/39, cf. 32/40, 18/41. Pentru. *Dintru mai mari salamlȃc* (pentru mai mare siguranță), B. 14. *Dintru(ca)* = pentru ca, ca să. *Dintru si poată isȃri vlaga* (ca să poată ieși umezeala), B. 8. *Dintru ca si spună* (pentru ca să arate), 1/41. *Dintru tsi* = de ce, pentru ce. *Dintru tsi să mi anc'l'idits*, 17/18, cf. 25/18. [Și: (Țârna-reca) *dintri* = pentru, din cauza. *Fișoril' nă-l' mâncai dintri timi* (mi-am mâncat copiii din cauza ta). — Din lat. *de + inter*.

Dinūntru adv. v. *nuntru*.

Dinzúr prep. Imprejur, jur împrejur. *Dinzur di ia* (... împrejurul ei), 9/79. [D e r i v a t: *dinzúr* și *andi(n)zúr* vb. I. = înconjur, *Andizurȃ ună-ură udaia*, 34/51. *dinzurări* și *andi(n)zurări* f.; *dinzurát, -ă* adj. = înconjurat. *Dinzurat tot di tșucaitsă*, 17/69. | C o m p u s (cu pref.): *zădinzúr* (ză + *dinzur*) vb. I. = impresor. Com. G. D.]. — Din lat. *gyurus*.

Dinzúr vb.

Dinzurári f.

Dinzurát, -ă adj.

} v. *dinzur*.

Dioaneulò adv. v. *cola*.

Diòel'u în expresia *leay diocl'u* (deochiez).

Dip v. *dib*.

Dip adv. Neapărat. Com. V. J.

Dipártári f. v. *dipártex*.

Dipártéz vb. I. Depărtez, (refl.) mă depărtez. *Si dipártȃ uneac* (se depărtă puțin), 4/39. [D e r i v a t e: *dipártári* f. = depărtare; *dipárti* adv. = departe, cf. 5/67. C o m p u s (cu pref.): *zădipárti* *zăndipárti* (ză + *diparti*) adv. = puțin mai departe. *Punim în sfaca odaia vasi di tsară... ama zăndiparti*, B. 1, cf. 13. *Că fusi mai zădiparti*, 14/31; *dipártizés* vb. I. = îndepărtez, Com. T. P.]. — Din lat. **dē-quartare*, (arom. *dipártedzu*), cf. Pușcariu, *Et. Wb.* 500.

Dipárti adv. v. *dipártex*.

Dipártizés vb. I. v. *diparti*.

Dipinári f.

Dipinát, -ă adj.

} v. *deapin*.

Dipirári f.

Dipirát, -ă adj.

} v. *deapir*.

Dipriúnă adv. v. *priună*.

Dipún vb. III. (Numai în Țârna-reca) Cobor, dau jos, (refl.) mă cobor, cf. *disfac*. *Feata nu si dipuneà* (fata nu se dădea jos) 21/64, cf. 17/64. — Din lat. *dē-pōno, -ère*, (arom. *dipun*).

Diputát m. Deputat, ALR. 2602. — Dacor.

Diră f. Urmă, dâră. *Al' lq dira* (fi luă urma) i-a dat de urmă, 203. — Din bg. *dirja*.

Dirée a. Stâlp. *Ună băsearică pri un direc sta* (= bureati) *10. *Mascuru-i direcu la casă* (bărbatul este stâlpul casei), 422. — Din tc. *direk*, (arom. *direc*).

Dirép adv. prep. v. *dirept*.

Dirept, -ă adj. și adv. Drept, adevărat, așa cum este. *Si spunits drept* (să spuneți drept), 19/39. *Dirept ân cătun*, 3/X. [Și: **dirép**, (**diríp**) adv. = tocmai. *Diríp dimineatsata*, 9/55. || prep. = la, lângă. *Mul' arja, direp rudiri, si-n-loșq* (muierea, la naștere se îmbolnăvi), Com. I. L. *Si dusiră direp marzinea di cătun* (se duseră lângă marginea satului). || In ajun. *Diríp Crătșun* = în ajunul Crăciunului; **diriptăti**, **driptăti** f. = dreptate, cf. 17/77, 6/12; **direptós**, -oasă adj. *Tsista yom aï mult direptos* (omul acesta este foarte drept), Com. I. L.; (rar) **drept** (cu negativul) **nidrépt**, -ă adj. = nedrept, Com. T. P.]. — Din lat. *dīrēctus*, -a, -um și *dīrēcto* adv., (arom. *ndreptu*).

Direptós, -oasă adj. } v. *direp*.
Diriptăti f. }

Dirmi conj. v. *delmi*.

Dirsa f. Invățătură. *Dirsa ta si-u tșon minti*, 842.

Dirvîșnie m. (La nuntă). Cel care servește vin la nuntași, (cf. Capidan, *Meglenoromâni*, I, 46).—

Din bg. *děver* (?)

Diságă (pl. -sɔz) f. Desagi. *Li puni... ân disɔz*, B. 4. *Li puni ân disagă*, 26/94. — Din gr. *δισάγι*, (bg. *disagi*), arom. *disagă*.

Diseălie vb. I. Descalec. [Și: **dăseălie** vb.]. Cf. *ancalic*.

Diseălts vb. I. v. *ancalts*.

Diseăntări f. v. *discont*.

Diseăpit vb. I. v. *dăscapit*.

Diseăre vb. I. Descarc. *Tsel' a li turnară vitili și li discărcără*, 6/24.

[Derivate: **diseăreări** f. = descărcare; **diseăreăt**, -ă adj. = descărcat; **diseăreătură** f. = descărcătură]. — Din lat. *discarr(i)co*, -are, (arom. *discarcu*).

Diseăreătură f. v. *discarc*.

Diseățșqs vb. IV. Desprind ceva, iau din cuiu. Com. P. M. [Și: **dăseățșqs** vb. Derivat: **diseățșări** și **dăseățșări** f.]. — Din bg. *kačvam*, (arom. *discačy*).

Diseh'e vb. I. v. *dispic*.

Dișel'id vb. III. Deșchid, des-cuiu. *Au dișcl'isi unec pōrta*, 14/7. *S-la dișl'iz*, 14/11, cf. 9/11, 22/55, [Și: **dășel'id** **dișl'id** vb., III. 16/73. Derivate: **dișel'is**, -ă (**dișl'is**, -ă)-deșchis. *Să la las cutetsu dișl'is*, 11/12, cf. 11/1. **dișel'izătōr** m. = cheie, deschizător; **dișel'izătūră** f. -deschizătură].— Din lat. *disclūdo*, -ere, (arom. *dișcl'id*).

Dișel'is, -ă adj. v. *dișcl'id*.

Dișel'itōr s. m. Rășchitor. cf. *mutuvilă*, Com. I. L.— Pentru *rășcl'itor* (ca în arom. *dișcl'itor*).

Dişel'izătór m. } v. *dişcl'id.*

Dişel'izătúra f. }

Discoápir vb. IV. Descopăr. *La scoasi la păzari, la discupiri, 523.* [D e r i v a t e: discupir'ri f. = descoperire; discupir't, -ă adj. = descoperit; discupiritúra f. = desvelire]. — Din lat. *discō(o)-perio, -ire*, (arom. *discoapir*).

Discoant vb. I. Descânt. *Añ discoant la cap, 8/30.* [D e r i v a t: discăntări f. = descântec, descântătura]. — Din lat. *dis-canto, -are*.

Discoptş gb. I. v. *coptşe.*

Discoş gb. III v. *cos.*

Diseréna N. loc. (Cupa), Com. N. T.

Discults, -ă adj. Desculţ. *Până şi discults fuzi, 5/44.* [Şi: *dăscúlts* adj.]. — Din lat. **discŭlcus, -a, -um*, (arom. *discults*).

Discupiriri f.

Discupirit, -ă adj. } v. *discoaper.*

Discupiritúra

Diseusătúra f. v. *cos.*

Dislăc vb. III v. *fac.*

Dislăş vb. I v. *aşaş.*

Dislúnd vb. I v. *fund.*

Di-júg vb. I. }

Disjugătoári f. } v. *aşjug.*

Dişl'id vb. III. v. *dişcl'id.*

Dişqrt vb. I. v. *dişart dişartă.*

²Dişqrt dişartă adj. Gol, deşert.

Dişqrt tufeac (puşcă goală), 811. *Dişartă încă* (pâlnie goală, cap prost). [D e r i v a t: dişqrt şi dăşqrt vb. I. = deşert, golesc. *Ca l'a dăşartat-aş satsil', saldi fur-*

lină (deşertând sacii, numai galbeni), 11/60]. — Din lat. *dēsērtus, -a, -um*, (arom. *deşertu* vb.).

Dişparasi (Turcism). Plată pentru dinţi. Turcii, după ce se ospătau bine la ţăranii creştini, le mai cereau acestora să plătească gloabă, pentrucă şi-au tocit dinţii mâncând din avutul lor. — Din tc. *diş-parasi*. «bani pentru dinţi». (cf. *fildiş*).

Dispărătúra f. v. *dispărqs.*

Dispărqs vb. IV. Inţep tare, străpung cu ceva ascuţit. *Mi dispărqi di ună ramură* (mă înţepai de o ramură), Com. G. D. — Pentru etim. cf. *ampar*.

²Dispărqs vb. IV. Descos, stric ceea ce am cusut, desprind, jupoi. [D e r i v a t: dispărătúra f. = descusătură, desprindere, jupuire]. — Din mbg. *param* şi *rasparam* «descos».

Dispárt vb. IV. Despart *Un munti l'a disparti, *85.* cf. 501. [Şi: *dispărtsqs* vb. IV.], (arom. *dispartu*).

Dispărtsqs vb. IV v. *dispart.*

Dispie vb. I. Despici, sfâşiu. *La scoşi cutsqtu, aş dispico, 18/19.* cf. 135, 818. [Şi: (Ţârnareca): *dişchie* vb. I. *Lo cu ună bălţiică si dişchie leamni, 20/68.* D e r i v a t: *dispieări* f., *dispieát, -ă* adj. = despicat, lărgit. *Ari rostu dispicat că gură di măgar, 985; dispieătúra* f. = despicătură]. — Din lat. *de-spico, -are*.

Dispieári f.

Dispieát, -ă adj. } v. *dispic*.

Dispieátúrá f. }

Displités vb. IV. v. *amplites*.

Dispól' vb. I. Despoiu, desbrac (refl.), mă desbrac. *Si dispul' ȝ... și si culȝ cola* (se desbracă și se culcă acolo). [Derivate: dispul'ári f. = despuiere; dispul'át, -ă = sărăcit]. — Din lat. *despolio*, -are, (arom. *dispol'ú*).

Dispriminés vb. IV. v. *primines*.

Dispul'ári f.

Dispul'át, -ă adj. } v. *dispol'*.

Diștét vb. I. Deștept, (refl.) mă deștept, *Io din son mi diștitaȝ* (eu din somn mă deșteptai), 5/79. *Ardeau cota mult, cot s-diștitȝ fitșoru*, 6/74. [Și: (Țárnareca) diștjăt vb. I. *S-mi diștjătš* (să mă deștepți). Derivate: diștitári f.; diștitát, -ă adj. = deșteptat; diștét, -eată = deștept, inteligent; diștitátšúni f. = deșteptăciune. Com. G. D.]. — Din lat. *de-excito*, -are, (arom. *dișteptu*).

²Diștét adj. }
Diștjăt vb. I. }
Diștitári f. } v. *diștet*.
Diștitát, -ă adj. }
Diștitátšúni f. }

Distórn vb. I. v. *torn*.

Distrám vb. I. Destram. Com. G. D. — Din lat. *trama*, -am.

Distšinc vb. III. v. *dăstšinc*.

Distúp vb. I. v. *stup*.

Disúpră prep. Deasupra. *La ȝusi pri disupră*, 4/17. *Ișì disupră*

di moară, 15/72. || adv. In sus, sus. *Calu la lășȝ disupra di cătun*. [Și: *disúpra* prep. adv., *disúpru* adv. *Si ȝusi disupru*, 22/41]. — Compus din *de* + *supra*, (arom. *deasupra*).

Disúpra }
Disúpru } prep. v. *disupră*.

Disutecăȝes vb. IV. v. *utcăȝes*.

Dítu prep. v. *tru*.

Ditsé conj. De ce, pentru ce, cf. cȝt si. *Ditse nu la știȝ ȝo tȝu bərbăt*, 10/49, cf. 9/49. [Și: *ditsì* pron. *Ditsì șa cȝnts lisitsu?* 8/30]. — Derivat din *di* + *tse*.

Ditsl pron. v. *ditse*.

Ditsindea adv. Dincolo, din cealaltă parte. *Ditsindea di ună váli*, 2/61, (dineolo de o vale). *Distindea di mări* (dincolo de mare), 5/33, cf. 4/33, 21/55, 13/61. [Și: (Țárnareca, aromânism) *díndi* adv. *Dindi di vali* (dincolo de râu), 37/65]. — Din lat. *de-ecce-inde*.

Diu a. Răsufare, respirație, duh. *Nu putea să-ș la tșonă diu* (nu putea să-și țină respirația). Com. I. L. — Din mbg. *diho*.

Djúnă-uară adv. v. *dinăoară*.

Djũndi adv. v. *ĩndi*.

Div, -ă adj. Sălbatec. *Și căzú tsela divu ȝom* (și căzu omul acela sălbatec), 4/85. [Derivate: *dívitš* m. = fiară sălbatecă, sălbatec. 206; *divétš* m. = strigoiu, ALR. 4234; *dívutínă* (mbg. *divotina*, bg. *divotija*) f. = fiară (sălbatecă). *Arì șȝrp și lanti multi divutiń* (sunt șerpi și alte multe fiare), 12/86;

divátšcă adj. = sălbatecă]. Com. G. D. — Din bg. *div*.

Divăjés vb. IV. v. *dăviă*.

Divátšcă f. }

Divițș m. } v. *div*.

Divuțină f. }

Dizámflu vb. I. v. *anflu*.

Dizansqr vb. I. Scot de pe șir. cf. a n ș o r.

Dizbét vb. I. v. *ambet*.

Dizgl' éts vb. I. }

Dizgl' itsári f. } v. *angl' ets*.

Dizgl' itsát, -ă adj. }

Dizgróp vb. I. }

Dizgrupári f. } v. *groapă*.

Dizgrupát, -ă adj. }

Dizgulés vb. IV. Despoiu în pielea goală (întrebuințat în Țárnareca), Com. N. T. [Derivate: **dizgulíri** f., **dizgulít, -ă** adj. = despoiat în pielea goală]. Cf. g o l.

Dizgulíri f. }

Dizgulít, -ă adj. } v. *dizgules*.

Dizlég vb. I. v. *leg*.

Dizmărqs vb. IV. v. *umărqs*.

Dizmintés vb. IV. v. *mintes*.

Dizmurtsqs vb. IV. v. *anmurtsqs*.

Diznód vb. I. v. *nod*.

Dizvălés vb. IV. }

Dizvălít, -ă adj. } v. *anvăles*.

Dizvártés vb. IV. v. *anvártes*.

Dizvés vb. IV. v. *anves*.

Dizviījéz vb. IV. v. *anviīes*.

Dizviríni f. v. *virin*.

Dizvóm vb. IV. v. *dăzvom*.

Dizvéts vb. I. v. *anvéts*.

Doári vb. II. Doare. *Tsi ts-u*

ligat capu, Mușu, dali mult ti doari, ili șa ver di fats? (ce ți-ai legat capul, M., te doare mult, ori vrei de faci așa?), 1/IV. [Postv. **dor** (pl. *dorur*) a. (lat. *dolus*) = durere. *Am un mari dor* (am o mare durere). Com. C. I. (Forma *du-reari* este aproape neîntrebuințată). Derivat: **duritúra** f. = durere C m. G. D.]. — Din lat. *dōleo, -ēre*, (arom. *doare*).

Dócă f. Nume de femeie.

Dóctur m. Medic.

Dódă f. Nume ce se dă surorii mai mari de către surorile mai mici, cf. *bebi* (pentru fratele mai mare). Com. G. D. — Din bg. *doda*, (arom. *dodă* în Vlahoclisura).

Dódole (Bulgărisim) Păparudă. *Oi dodole, mili buje... vai dodole, vai dodole*. Com. T. P. cf. *dulets*.

Doi, două num. Doi, două. *Dijos rau doi primatar* (jos erau doi neguțători), 9/71. *Tse si feasi estu om că două dechichi al no-ari*, 18/65, 6/74, cf. 3/29. [Și: (Liumnița, Cupa) *duăi*, (feminin) *dou, dou*. Articulat: (masc.) *doił', duăił'*, (Țárnareca) *doił' ă. Fratsił' doił' durmeau* 8/55, cf. 6/7, 4/6, 11/39. *Bun ama duăił' frats mai mățscatsił'*, 5/73, cf. 14/65, cf. 6/64, 7/68, etc. (fem.) *douli, (douli)*. *Douli zești* (douăle degete), 17/9. *Douli or* (douăle dăți), 2/11. Ordinal: *doiłi, (fem.) douli*. *Doiı-ver* = văr al doilea

Com. I. L. *La doqli zqli* = a doua zi, id. C o m p u s : **andoi** = câțiva, unii (arom. *ndoï*). *Andoï si fãle, andoï si plândze di fitșoril lor* (unii se laudau, unii se plângeau...); **doisprãts, dqusprãts** cf. 11/7. *Un picurar cu dqusprãts di uoï; dquzqts, dquzãts*, cf. 11/7, 10/42. (Liumnița, Cupa), *duãu-zots*, 17/73]. — Din lat. **doi* (= *dui*), arom. *doï*.

Dõjnitsã f. Oaie căreia i-a murit mielul. — Din bg. *dojnica*.

Dõisprats num. v. *doï*.

Dõmeã f. N. de caprã.

Dõmn m. Dumnezeu. *ãn dõm-nuluï lucru* (în lucrul lui Dumnezeu), 13/60. *Di tuntsea 'ntsileasirãcãra...dõmnu*, 19/56. *Bre doamni, cari mi li leã gãl'ini?* cf. 752, 2/56. [Și: **dõmnu** m. (La vocativ și *domnuli*: *Dõmnuli, dõmnuli, nu-ñ dai beri un cumat di põni*, 2/50). **Derivat**: **dumnese, -easã** adj. (numai în Țãrnareca) = domnesc. *Casã dumneasã* (casã boiereasã), Com. V. J. — Din lat. *dõmnus, -um*, (= *dominus*), arom. *domnu*.

Dõneã f. Nume de femee. Com. S. H.

Dor a. v. *doari*.

²**Dor** vb. I. (Țãrnareca și Huma). 1°. (Înțeles propriu) taiu lemne cu sãcurea. *Si dusi si doarã* (se duse sã taie lemne), 21/55. *Ia un uom cuola doarã* (uitã un om acolo taie lemne), ib. || 2°. Cioplesc. *Lupãtarl'i si duc lã durarea* (lopãtarii se

duc sã ciopleascã lemne). Com. V. J. || 3°. Fig. *Dau în cineva, îi trag, îl bat. Atsi cu lostu cã-l durã* (și când i-a tras, i-a tras cu bãta), 15/69. [**Derivate**: **durãri** f.; **durãt, -ã** adj. (mai ales negativul) **nidurãt, -ã** adj. = nelucrat, necioplit. *Lemn nidurat*, se zice despre un om necioplit, 55; **durãtũrã** f. = tăiat, tăieturã. *Dulatșcã di durãturã* (bardã de tăiat), ALR. 6634; (Nãnta), **dãrtoãri** (<lat. *dolatoria*) = secure m. micã. Com. H. I.]. — Din lat. *dõlo, -are*.

Dorm vb. IV. Dorm. *Nu puteau s-doarmã*, 2/77. *Tuãts durmeay*, 4/77. *Durmirã*, 15/39. *Dorñã, dorñã*, (dormi, dormi) 16/68. [În Țãrnareca se conjugã, ca în arom., de asemenea și în Oșani; per f. s. se aude *durñiï*, pe lângã *durmiï*. | **Derivat**: **durmiri** f. = dormire. **Compușe**: (cu pref.) **zãdõrm** (zã + dorm) vb. IV. = adorm, m'apucã somnul (dupã bg. *zaspavam*, cu același înțeles). *Șu zãdurñirã* (și adormirã), 13/68. *Ca zãdurmirã*, 10/31, cf. 19/14; **zãdurmit, -ã** adj. = adormit. *Sam zãdurmit*, 5/34; **nãdõrm** (nã + dorm) vb. IV = mã satur de somn, dorm bine (dupã bg. *naspavam*). *Dupã tsi si nãdurmi, si sculã* (dupã ce dormi bine, s'a sculat), Com. G. H. T.; **prudõrm** (pru + dorm) vb. = îmi vine somn (cf. bg. *pri-s. prẽspavam*). *Ca amno, amno, al'tsi prudurmi ãn drũm* (dupã ce

umblă, umblă, l-apucă somnul), 12/51, **pridorm** (pri + dorm, de pe bg. *prěspivam*, cu același înțeles de) dorm din nou, adorm, după ce am mai dormit. *Si diștitō și ară pridurmi* (se deșteptă și din nou adormi), Com. I. L.]. — Din lat. *dormio*, -ire, (arom. *dormu*).

Dormă f. Creangă de lemn, lemn. *Dorma popăl'ă* = n. de loc. lângă Nânta, propriu zis « lemnul sau crucea popii », (cf. Capidan, *Meglenoromânii*, I, 16). — Din bg. *drăma*.

Dosta adv. Destul, cf. d u s t u r. *Dosta durmits* (destul dormirăți), 16/7. *Nu ra dosta* (nu era destul), cf. 12/58, 694, 749. — Din bg. *dosta*.

Dou	} num. f. v. <i>doj</i> .
Dqu	
Două	
Dquă	
Dousprats	
Dquzäts	
Dquzots	

Dovnie m. Duhovnic. *Ca si dusi la dovnicu*, 2/57. *Dovnicu aji zisi*, 4/57. [Derivat: **duvés** vb. IV, (Cupa) = spovedesc. *Si dusi si duvească* (se duse să se spovedească), 1/57. — Din bg. *duhovnik*.

Drac m. Drac. *Tsista drăc* (acest drac), 10/79. *An tini ray tots dratsil'*, 6/14. *Au dratsl'ăi maică* (mama dracului), 7/67, cf. 4/3, 13/68, 177, 211, 216. [Derivate:

drăchitsă f. = drăcoaică; **drăeúts** m. = drăcușor; **drăeurijă** f., **drăelqe** a. = drăcie; **drăeurés** adj. = drăcesc]. Com. G. D. — Din lat. *draco*, (arom. *drac*).

Drăchitsă f.	} v. <i>drac</i> .
Drăelqe a.	
Drăeurijă m.	
Drăeúts m.	

Drag, -ă adj. (Numai în expresiunea) *di* s. *ca di dragă* = bine, plăcut. *Tse-i că di dragă*, 224. — Din bg. *drago*.

Drăgășcă N. loc în Barovița.

Drăgni N. loc. (Lugunța).

Drăjăuă f. v. *dărjauă*.

Drămoń m. Ciur cu găuri mai mari. [Derivate: **drămunisés** vb. IV = trec prin ciur, cern; **drămunis't**, -ă adj. = cernut. *Ai tsirnut și drămunisit* (este cernut și trecut prin dărmon), 225. — Din gr. *δρομόν*.

Drămunisés vb. IV.	} v. <i>drămoń</i> .
Drămunisít , -ă adj.	

Drăndzél (pl. -eali) Așchie (Huma). Com. T. P.

Drăngărés vb. IV. (Despre căruță) hurduc. *Ni drăngărăești* (mă hurducă), ALR. 5639.

Drăpătš m. v. *drăpes*.

Drăpés vb. IV. (refl.) Mă scarpin. *E, tșestă șeră tsi mi drăpēm mult*, 11/16. || Smulg. *Al' drăpes peinili ili pirduu* (îi smulg penele), ALR. 5695. Și: **drăpés** vb. IV. [Derivat: **drăpătš** m. = om care se scarpină mereu, păduchios,

(fig.) care își bate joc de alții, 226]. — Din bg. *drapam*.

Drătlîu m. Om de nimic, om fricos, (etimologic) căcăcios. — Din mbg. *dărtlija*.

Drătsés adj. v. *drac*.

Dréană m. N. de persoană. *Nu mi litșeà... ân lu Dreană grămoz* (nu mi stătea bine în căsnicia lui Dreană), 11/IV.

Dreapta f. (Mâna) dreaptă. *Unu di la dreapta și lântu di la leava*, 18/56, cf. *direct*.

Dreázgă f. Pădure deasă. Com. G. D. — Din bg. *drězga*.

Drept adj. v. *direct*.

Drin m. nume de plantă în Liumnița, corn. *Tsela yomu catso si tsopă*: «*sadra cacă drin, sadra cacă drin*», 8/20. — Din bg. *drěn*.

Drîndupea adj. Se zice copiilor care se joacă alergând de colo până colo, după un joc de copii bulgăresc: *drân-dup'a*.

Driptáti f. v. *direct*.

Drisliv, -ă adj. *prun drisliv*, ALR. 6682, cf. *prun*.

Drișteală f. v. *drușteală*.

Drob a. Ficat, 977, cf. 254. *La furniz al' deadi droburli*, 2/49, cf. 254, 977. *Drob alb* = plămân. Com. G. D. — Din bg. *drob*.

Drobică. N. loc. (Nânta).

Drogumán, cuvânt neînțeles dintr'o zicătoare de joc copilăresc, cf. *ililiga*.

Drubăc m. v. *drubes*.

²**Drubăc** m. Loc spinos ALR. 6256; desiș, ib. 6362. *Antru ân drubac*, ib. 6363.

Drubés vb. IV. Dumic, foc bucați. *Ca drubi doș cãldor*, 8/19, cf. 11/19, *Drubes leamni* = despic lemne. *Si drubes leamni*, 17/55. || bat, sting în băți. *Tăti să-ń-mi tăltșască... bebi să-ń-mi drubească*, 3/I. [Derivate: *drubiri* f. = îmbucătățire; *drubit*, -ă adj. = dumat, *Drubit mănâncă*, 270; *drubitură* f. = fărămitură, bucațică. *Minutli drubitur di fronză*, B. 6; *drubăc* m. = cel care ducă mică (?) | C o m p u s: (cu pref.) *răzdrubés* (bg. *razdrobjavam*, mbg. *razdrobam*) vb. IV. = fac în bucățele mici. *Aș flo turta... aș răzdrubi*, 23/6, *zdrubés* vb. IV, (mbg. *zdrobam* cu același înțeles de) îmbucătățesc, fac bucățele, ducă mică. *Stoș să-ts zdubes ună cãldari di carni*, 10/19. — Din bg. *drobja*, (mbg. *drobam*).

Drubiri f. } v. *drubes*.

Drubit, -ă adj. }

Drufulăt, -ă adj. v. *durfulat*.

Drugă f. Drugă, ALR. 5851. — Din mbg. *druga*.

Drujdeal'ă f. Drojdie (numai în sensul când unele lucruri ținute laolaltă putrezesc sau se strică. Așa, bună oară, se zice) *Pitlidžănilu drujdeal'ă si facă, cu l'a tsqń ân torbă* (pătlașelele o să se facă drojdie, dacă le ții în traistă). Com. C. I. — Din bg. *droždie*.

Drum a. 1°. Drum. *Si dar ună bășo! ă ȳa ăn drūm*, 2/56. *Ăn drūm bătū... pri tsela moșu*, 14/34, cf. 3/31, 3/13, *Tradzi drumu* = vezi-ți de treabă, 228, cf. 8/77, 230. *Drumu-di-leasă* n. loc. (Lugunța). *Drumu-di-mănăstir* id. ib.; *Drumu-di-Nonți*. id. ib.; *Drumu-di-uma* id. (Barovița); *Drumu-di-viñur*, id. (Lugunța); *Drumu-Domnului* (mumușului) = calea laptelui; *Drumu-mari* n. deloc. (Lugunța). *Drumu-turtses*, id. (Oșani). || 2°. (Cu înțeles local). In drum, pe drum. *Nu vizuș, bra milu, vrin ȳom cu vrină poarcă drūmu* (... cu vreo poarcă în drum). *Li vlițșau drūmu* — le târau pe drum), 9/10. *Chinisiră drūmu* (porniră pe drum), 19/12. [Și: (foarte des) *drūm* a. Derivat: *drumăc* a. = cărare, drum. *Luvatșu ișo la drumăc*, 7/21, cf. 11/49; *drumătór* (în Liumnița), *drumutór* m. = călător, drumet]. — Din bg. *drum*.

Drūm a.

Dru măc a.

Drumătór m.

} v. *drum*.

Drumburés vb. IV. Joc copilul mic hopa-hopa, ALR. 2659.

Drūmu-di-Urtie. N. loc. (Cf. Capidan, *Meglenoromânii*, I, 22).

Drumutór m. v. *drum*.

Drușteală f. Piuă, văltoare, dâr-stă. (Intrebuințată la Țarnareca), Com. I. T. [Și: *drișteală* f.]. — Din paleosl. *drăstŭ*.

Družďovnic m. Insectă mai mare

care iese după ce a plouat; este galbenă ca gușterul și seamănă cu crocodilul. *Tsi eș ca vrin druždelnic* se zice despre unul care este îmbrăcat în haine vopsite în mai multe colori. Com. GH. T.

Du prefix. (Cf. Capidan, *Meglenoromânii*, I, 196).

Duăc (Numai în expresia). *Al' vini duăc* = i-a dat de hac, 238. — Este acelaș cu ²*ac* și cu dacor. *hac*. Forma mgl. trebuie să vină din *de-hac*. Aceeași expresie există și în arom. *il' vini nduhak'e*.

Duăĭ num. v. *doĭ*.

Duăñ m. Șoim de munte.

Duárd vb. III. v. *ard*.

Duăuzots num. v. *doĭ*.

Dubără f. (Turcism) Înțelegere secretă, tragere pe sfoară. Com. I. L. — Din tc. *dubara*.

Dubeău vb. II. v. *beău*.

Dubiés, vb. IV. Dobândesc, câștig. *Un măgar ań dubiĭ* (un măgar dobândii), 8/60.—Din bg. *dobivam*.

Duc vb. III. Duc (refl.) mă duc. *Cari si u poată dutsiri feata* (cine o va putea duce fata), 4/34. *Lisitsa... si dusi*, 4/13. *Aĭ să nă dutsim* ib. *S-ti duts*, 3/38, cf. 6/54. *Si dutse* (se ducea), 2/3. *Si dutsey ca oĭli*, 1/3. *Mi-am dus*, 16/18. *Nu si veĭ dus*, 8/28. *Du-ti tu*, 10/3. *Duts-ti cu sănătati* (du-te cu sănătate), 15/69. *Ti pots dutsiri* (te poți duce), 9/78. *Ti duseș* (ești mort), 26/32. [Derivate: *dútsiri* f., *dus*, -ă adj.; *Compus-*

(cu pref.): **pridúe** (pri + duc) vb. III. = mă duc cu gândul. *Nu tri-buiaști s-na pridulsim* ca..., B. 15. | **Postv.**: **dúcă** f. *Nu ieș juns di ducă* (nu ești ajuns de pornit), 3/89. — Din lat. *dūco*, -*ere*, (arom. *duc*).

²Duc vb. III. Aduc. *Ats duc și cujoc și peșt* (îți aduc și cojoc și...), 3/30. *Tse duseș* (ce ai adus), 12/38. *Să duts* (să aduci), 2/22, 16/65. *Du-la* (adu-l), 2/20. — Din lat. *addūco*, -*ere*, (arom. *aduc*).

Dúcă f. v. *duc*.

Ducăroș vb. IV. Nemeresc, gă-sesc pe cineva în bune dispozi-țiuni. *Tse la ducăroș*, 233, (refl.) se întâmplă. *Acu si ducăraști să si javească...* (dacă se nemerește să se ivească) B. 14. — Din bg. *dakarvam*.

Duchian a. Prăvălie. *Un du-chian*, 1/16. [Și: **dugheán**, 3/X. **Derivat**: **duchianđziă** subst. m. și adj. = prăvăliaș. *Antrǒ la un duchianđziă*, 13/18, cf. 3/16. — Din tc. *duk'k'an*.

Duchianđziă subst. adj. v. *du-chian*.

Duchimisés vb. IV. Observ. *Tsista zinghinu tucu la duchimiseà* (bogatul acesta numai îl observa), 5/62. — Din gr. *δοκιμάζω*.

Ducǒnt vb. I. v. *cǒnt*.

Ducutăre cuvânt neînțeleș din-tr'o zicătoare de joc copilăresc, cf. *ililiga*.

Dud m. Dud. [Plur. *duz*]. — Din tc. *dud*.

Dudăr vb. I.

Dudărări f.

Dudărát, -ă adj.

} v. *dar*.

Dudíes vb. IV. (In expresia *ań tsi dudii* (mi s'a urít, mă plictisesc), 236. — Din bg. *do-děvamse*.

Duduléts m. Paparudă, (fig.) ud până la piele, 237. — Din bg. *do-dole*, cf. *do d o l e*.

Dufăc vb. III. v. *fac*.

Dugheán a. v. *duchian*.

Dúglă f. Nume de monedă veche, cf. *cară - g ro ș ă, t s ă n - t s i c* etc. (cf. Capidan, *Megle-noromânii*, I, 4). — Din bg. *dubla*, (arom. *dublone*).

Dúja N. de deal (Huma).

Dúitș N. de fântână (Oșani).

Dujdóvnic m. Salamandră. — Din bg. *dăzdovnik*.

Dulámă f. Haină bărbătească, dulamă. *Dulamă cu cultșats*. Com. I. L. — Din tc. *dolama*, (arom. *dulumič*).

Duláp a. Dulap, raft. — Din tc. *dolap*, (arom. *dulape*).

Dulátș m. Tăietor de lemne, explicat: *uomu tsi dǒarǎ leammilǎ an pădur* ALR. 3759, cf. **²dor**.

Dulátșcă f. Bardă. *Dulatșcă di durăturǎ* (bardă de tăiat lemne). ALR. 6634, cf. *d u l a t ș*.

Dulăzės vb. IV. v. *lăzes*.

Duleáti N. de fântână, (Lugunța).

Dulmăđđójiă m. Tâmplar, ALR. 3760, cf. *d u l a t ș*. — Din tc. *dogramagy*.

Dultseâtsă f. v. *dultsi*.

Dútsi adj. Dulce. *Uaspitsu nu si pruşteată cu beari şi cu mâncari, ma cu dultsi sbor* (oaspele nu se primeşte numai cu mâncare şi băutură, ci şi cu un cuvânt dulce), 824. [Derivat: *dultsîmi*, *dúltseâtsă* f. = dulceaţă. *Mult vă-u vets dultsîmea*, 239. *dúltseăv*, -ă adj. = dulceag; *ndultsés* vb. IV. = îndulcesc. *Si ndultsiră* = (fig.) se împrieteni ră, 475; *ndultsîri* f., *ndultsît*, -ă adj. = îndulcit]. — Din lat. *dūlcis*, -e (arom. *dultse*).

Dúltseăv, -ă adj. } v. *dultsi*.

Dultsîmi f. }

Dúma m. Nume de persoană.

Dumăchin m. Gospodar, soţ. *Bun dumăchin* = bun gospodar, 241. [Feminin: *dumăchineă* f. = gospodină, soţie. *Voî si pi-săies ună carti la dumăchineă* (vreau să scriu o scrisoare la nevastă...), 2/68]. — Din bg. *domakin*, -ka.

Dumăchineă f. v. *dumăchin*.

Dumán a. Fum. *Si feşi mari duman*. (In text este dat greşit «druman»), 6/27. — Din tc. *duman*.

Dumănáne

Dumăne

Dumăne

} vb. v. *mănanc*.

Dumănieă f. v. *duminică*.

Dumbrăvi N. loc. (Oşani), Com. D. P. — Din bg. *dǫbrava*.

Dúmi v. *duminică*.

Dumínieă f. Dumineca. *Tseastă Duminică tsi vini s-nă dutsim la*

băsearcă (Dumineca asta ce vine o să ne ducem la biserică). [Şi: (Țarnareca) *dumănieă* f., Com. V. J. Prescurtat: *dúmi* numele bouului care se naşte duminica. ALR. 5541, cf. *luntşi*, *martsoşca*, *marta*, *mărtină*, *tină*, *mertşi* şi *ńertşi*, *joică*, *venu*, *viza*, *džani*, *petsi*. Cu acest înţeles şi *neşcă* f. (din *dumineşcă*), id.]. — Din lat. (*dies*) *domínica*, (arom. *dumănieă*).

Duml'artă vb. I. Doamne iartă. *Şi tsel'a furil', cum vineu, şi «duml'artă-la» zitşeu*. (şi furii aceea, cum veneau, «Doamne iartă-l» ziceau), 30/18. — Din *doamni-l'artă*, (arom. *duml'artă*).

Dumnés, -ească adj. v. *domn*.

Dumnizés, -ească adj. Dumnezeesc. *Tsista-i lucru dumnizes*. Com. C. I. — Derivat din *dumnizǫ*.

Dumúz m. N. de persoană. *Tega cu Dumuzu merg mǫnă di mǫna*, 1/IX. — Din tc. *domuz* «porc».

Dumuzáre cuvânt neînţeles dintr'o zicătoare de joc copilăresc, cf. *ililiga*.

Dun vb. IV. Adun, strâng. *Dună-la pucrovu cup*, 21/43. *Si dună căti vrin irmilǫc*, 29/40. *Aşu trimeşi... să dǫnă ramur* (... să adune ramuri), 3/11, cf. 10/7, cf. 7/34. *Si dună zǫlile* (se scurtează zilele), 240. *Dun găilē* = port grije, mă îngrijesc. *Nu-ú dǫnă găilē*, *Traşu*, 6/VII. *Nu dǫnă găilē*, 24/4,

cf. 5/25. [Derivate: **dunári** f. = adunare, strângere; **dunát, -ă** adj. *Ca di fur dunată-i*, 271; **dunătór** m. = strângător. Com. G. D. | **Compuse** (cu pref). **zădún** (ză + dun) vb. I. = adun, 15/34, cf. 934; **pridún** (pri + dun) vb. I. = adun, strâng, primesc pe cineva, găzduesc (după bg. *pribíram*, din pri + bera adun, strâng). *Li priduno uoili dirept la tsair* (le strânse oile...), 29/39, cf. 5/35; **izdun, izdân** (iz + dun) vb. I = strâng peste tot. *Al' li izdănară lucrili* (i-au strâns lucrurile), 5/24]. — Din lat. *adūno, -are*, (arom. *adun*).

Duñà f. Lume. *Si-l' dats un cal cafcu no ari ân duñà*, (cum nu se găsește în lume), 2/33, cf. 15/49, 242, 5/79.—Din tc. *dünja*, (arom. *duñaje*).

Dunári f. }
Dunát, -ă agj. } v. *dun*.
Dunătór m. }

Dúpă prep. v. *dupu*.

Dupărqs vb. IV. (refl.) Mă razim, mă țin de ceva. *Dupără-ti di mini s-nu caz* (razămă-te de mine, să nu cazi), Com. C. I. [Și: **dăpărqs, putpărqs** (bg. *potpiram*) vb. IV. = razăm, proptesc]. — Din bg. *dopiram* cu același înțeles: «sich an etwas lehnen». Este identic cu arom. *ndoapăr*.

Dúpeă f. (Bulgărisim, rar) *Nitu după, nitu prizorcă*, *88.

Duplătés vb. IV. }
Duplătíri f. } v. *plătés*.

Dupriminés vb. IV. v. *primines*.

Dúpu prep. După. *Ti dau dupu ușinets* (te dau după unul din comuna Oșani), 6/V. *Dupu un an*, 12/46, *Dupu tsină... ili printru tsină?* (după cină ori înainte de cină), 5/XI, cf. 3/69, 1/II, 6/V. [Și: **dúpă** prep. *După uneac timp*, (după puțin timp), 5/40; (Țârna-reca) **dăpă** prep. *Dăpă nouă aň argats' ă sfărșiră*, 4/65, cf. 16/64]. — Din lat. *de-post*, (arom. *după*).

Dúrá f. Epitet pentru mama vitregă. *Duro neagră, mi măncași*, 371. — Din lat. *durus, -a, -um*, cu înțelesul «aspru, nesimțitor, rău».

Durări f. }
Durát, -ă adj. } v. *dor*.
Durătúră f. }

Dúrea. N. de cal jugănit. *Durea nostru cafcu ra* (cum era și calul nostru). Com. C. I. [Și: **dúri**].

Durfulát, -ă adj. Rotund, ALR. 3. [Și: **drufulát, -ă**].

Dúri v. *durea*.

Durisés vb. IV. (refl.) Imi pun rumenele. *Mi durises*, ALR. 3356.

Duritúră f. v. *doari*.

Durmíri f. v. *dorm*.

Durmitéz vb. I. Moțăiu. *Nu durmitează, tucu scoal di ti culcă*. Com. C. I. [Derivat: **durmitizári** f. = moțăire, adormire; **durmitizát, -ă** adj. = somnoros, ALR. 2308]. — Din lat. *dormito, -are*.

Durmitizári f. }
Durmitizát, -ă } v. *durmitéz*.
Dus, -ă adj. v. *duc*.

Dușă f. (bulgărisim) Suflet, ființă, Com. T. P. [La voc. *dușu* din *dușo*]. — Din bg. *dușă*.

Dușămè m. Dușumea. *Freacă dușămeau*, ALR. 3395. Cf. 3782. [Și: *dușemè*, *dușumè* f. cf. B. 8; *dușumèu* f. *Dușumeu*, B. 10]. — Din tc. *dușume*.

Dușătăjés vb. IV. v. *șătăjés*.

Duscăp vb. ! v. *scap*.

Duscăpăt, -ă adj.

Dușée (pl. -*șeatsă*) a. Saltea de lână. *Atsi ca-n știrnă dușeatsă*. — Din tc. *dušek*.

Dușemè m. v. *dușămè*.

Dușfărșqs vb. IV. v. *sfărșqs*.

Dușmán m. Dușman. *Fuzits dușmani*, 7/87, cf. 8/87, 244. *Fuțtu*, *dușmanuli*, *că piriș* (fugi, dușmane, că ai pierit), 44/40. [Derivate: *dușmanlqe* (tc. *dușmanlyk*) a. = dușmănie. Com. G. D. *dușmănești* adv. = dușmănește, cf. 592]. — Din tc. *dușman*.

Dușmănești adv. } v. *dușman*.

Dușmanlqe a. }

Dușqd vb. II. v. *șod*.

Dușqs vb. IV. Adulmec, urmăresc mirosind. — Din bg. *dușă*.

Duspărg vb. III. v. *sparg*.

Duspún vb. v. *spun*.

Dustúr adv. v. *sătul*.

Dușumè m. v. *dușămè*.

Dutal' vb. I. } v. *tal'*.

Dutăl'át, -ă adj. }

Dutăltșqs vb. IV. v. *tăltșqs*.

Dutót, -ă pron. v. *tot*.

Dutrée vb. III. v. *trec*.

Dútsă f. (La jocul de copii): *cu dutsă* (în buși, de-a pietricelele), ALR. 4340.

Dutsín vb. I. v. *tsin*.

Dútsiri f. v. *duc*.

Duvés vb. IV. v. *dovnic*.

Dúvi a. Rusalii, ALR. 621. Plur. *Duvili* (Inălțarea Domnului, Rusalii), ib. 2814. — Din bg. *duhovi* (dni).

Duvilés vb. Mi se urîște. *La tsel' la si duvili vichim* (acelora li s'a urît), 12/16. *Ună zyuă, ca-l' si duvili*, cf. 7, 12, 14/16. [Derivate: *duviliri* f. = plictiseală; *duvil't*, -ă adj. = plictisit]. — Din bg. *dovaljäm*.

Duviliri f. }

Duvil't, -ă adj. } v. *duviles*.

Dvor (pl. *dvoră*), a. Curte. *Än dvor săptă direc* (în curte sub stălp), 3/66. — Din bg. *dvor*.

Dz

Dzăe vb. III. v. *zic*.

Dzărdzălin m. Zarzăr. ALR. 6071. — Din bg. *zardzele* (tc.).

Dzója f. Numele vacii născută Joi. Cf. *luja*, *mata*, *nera*, *vida*, *soba*, ALR. 5542.

Dzrăcă f. Rază. *Dzracă di soari*, ALR. 2426. — Din mbg. *zraka*.

Dzúcă f. Presimțire. *Lq dzucă că nu miruseaști la bun* (presimți că se va întâmpla vreo nenorocire), 277.

Dzuluf m. Buclă de păr, cf. *tsăluf*, *tșămbul*, *zăluf*. — Din tc. *züluf*.